

Kibéd és környéke mondáiból

Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről alcímmel négy, színesen illusztrált könyv jelent meg az udvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál. Az anyagot Kibéden gyűjtötte Ráduly János, a hazai folklorisztika ismert képviselője, aki eddig ezernél több mesét, mondát közölt gazdag gyűjtéséből, ezzel magyar nyelvterületen elsővé emelve a Maros megyei nagyközségeket.

A kiadványoknak már a címe is jelzi a tematikát: *Csaba ösvénye*, *Alagút a Küküllőig*, illetve *A Hajnalcsillag keletkezése*, *A csodaszarvas nyomdokain*. Az elsőkben az általánosan ismert (pl. Csaba ösvénye, Lehel kürtje, a déli harangszó eredete) mondák mellett jórészt helyi, kibédi, meg környékbeli vonatkozásúakat (pl. Csókfalva, Atyha néveredete) olvashatunk, és szó esik Rózsa Sándorról is. Ősz János tanító, népköltészeti gyűjtő alakjához kötődik az a történet, amit Udvarhelyszéken ugyancsak több településen ismernek, vagyis a pálinkával való kínálás, meg annak egy idő utáni elmaradása hogyan „szoktatta le” a pásztor bizonyos család ablaka előtti reggeli kürtölésről, csordahajtás idején.

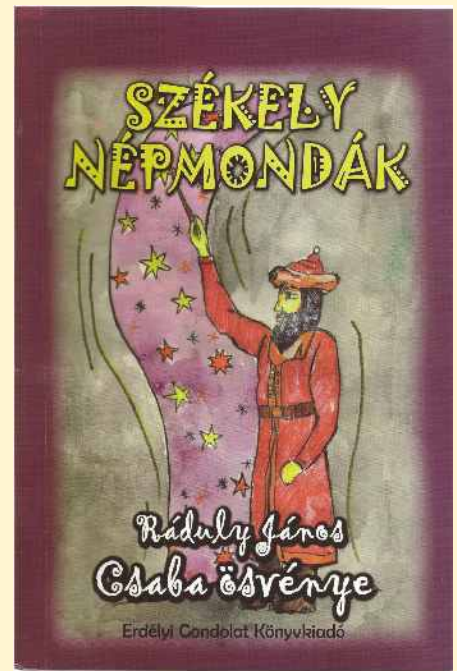
A Nagy Zsolt, a székelyudvarhelyi Palló Imre művészeti szakközépiskola diákja által illusztrált sorozat második kötetében (*Alagút a Küküllőig*) ugyancsak a helyi mondaanyag van túlsúlyban, ebből szerezhethünk tudomást Csombód vára azonos nevű vitézének harcáról a tatárokkal, meg hogy Mátyás király hogyan ismerte el a székely hadfiakat. Több monda Rózsa Sándorral kapcsolatos, két szöveg pedig a kibédi születésű Seprődi János (1874–1923) népzenekutatóval, akiről szülőfalujában civil szervezetet neveztek el. A szakirodalom kultúr-történeti mondákként sorolja csoportba az e típusú epikumokat. *A Hajnalcsillag keletkezése* címet kapta a harmadik könyv, ebben ismét a mondai időbe térünk vissza (Attila kardja, Buda halála), ám Botond vitéz és Szent István ugyancsak előfordul a helyi mondaanyagban, nem beszélve a már említett Mátyásról, hat újabb történet főszereplőjéről. Több helynévmagya-

ráló monda után a József császárt lóvá tevő székelyek történetének helyi változatát olvashatjuk *Akinek nincs lova, meheessen gyalog* címmel, ez a Keresztúr fiúszéki Gagyból volt ismert, amint azt a makfalvi születésű Dózsa Dániel (1821–1889) versbe is foglalta. Seprődi két újabb történetben szerepel, ugyancsak kettőben az erdőszentgyörgyi ezermester, Bodor Péter is, aki orgonát épített Kibéden, ez a református templomban ma is látható. E kötetet korábbi kiadványai anyagából válogatta Ráduly. A negyedik, idén kiadott könyv (*A csodaszarvas nyomdokain*) ugyancsak időrendben tárja elénk a mondákat, Hunor és Magor történetétől a közelmúlt szépaszszony-történeteig, a törökverő Seprődiktől a szovjet „paradicsomig”.

A továbbadott események elbeszélése általában az úgy mondták régebb, úgy beszéltek, azt hallottam, úgy hallottam formulával kezdődik, ami egyértelmű bizonyítéka a szóbeli áthagyományozásnak, bár manapság leginkább a könyvívű változatok kerülnek vissza a közösségbe, általában nem is tudni, milyen fokú feldolgozás után, vagy egyéni szerzői leleménnyel színesítve.

Ráduly János mint legtöbb kiadványában, ez esetben is csupán a szövegek nyelvi egységesítését végezte el, ami nem más, mint nyelvi stilizálás, egyes szóalakoknak a mai helyesíráshoz való igazítása. Bár nem „meseire” kerekített történetek – a mondai epikum ezt általában nem is teszi lehetővé –, mégis fordultatos történetek, elsősorban a helyi népnyelvnek köszönhetően. Nagyobb iskolások és felnőttek kezébe ajánlanám e sorozatot, akik megértik már és értékelik a nyelvi szépséget, a szófordulatok erejét. Maga a gyűjtő e kötet jegyzeteiben így fogalmaz: „a patinás, veretes szövegek híven őrzik az adatszolgáltatók mondaközvetítői tehetségét”.

Azonkívül, hogy a különböző mondatípusok változatosan vannak képviselve e kötetekben (történeti, helynévmagyarító mondáktól bibliai történetekig), elsősorban helyi jellegű ismeretanyag (a monda általában valamit magyarázó történet, ennél fogva

a közösség számára fontos ismereteket tartalmaz) megőrzése, átadása szempontjából jelentős e válogatás, ugyanakkor nem érdektelen az általánosan ismertek helyivé „szelídítésére” tett kísérlet sem (ld. Rózsa Sándor, Mátyás).

P. Buzogány Árpád

